

Valsts prezidenta Egila Levita runa, atklājot tiešsaistes diskusiju “COVID-19: Zāles ekonomikas ārstēšanai un hroniskās slimības riski”

Publicēts: 05.03.2021.

[Egils Levits](#)

[Iekšpolitika](#)

Cienijamie diskusijas dalībnieki!

I

Sākumā es gribētu teikt, ka augsti vērtēju valdības pagājušā gada pavasarī operatīvi pieņemto lēmumu iesākt plašu pētniecības programmu ar nolūku mazināt COVID-19 krīzes negatīvās sekas. Mēs redzam, ka ir sasniegti ļoti labi rezultāti, taču šodien mēs iepazīsimies tikai ar vienu daļu no šīs plašās programmas, proti, to daļu, kas attiecas uz sociālajām un humanitārajām zinātnēm. Par to, kas ir šie pētījumi un kādus rezultātus tie devuši, šodien gaidāma diskusija.

Šajos pētījumos ir ieguldīts liels un apjomīgs darbs. Ir saņemti priekšlikumi gan atsevišķu nozaru attīstībai, gan rekomendācijas politikas veidotājiem, valsts pārvaldē strādājošajiem un uzņēmējiem, lai veidotu labāku pārvaldību, uzlabotu efektivitāti un starptautisko konkurētspēju.

COVID-19 krīze spīgtāk nekā jebkad ir parādījusi to, ka jautājumiem jābūt zinātniski izpētītiem, pirms par tiem tiek pieņemti politiski lēmumi, kā arī to, cik grūti ir pieņemt lēmumus, ja par kādu no jomām iztrūkst datu un nav uzkrātas zināšanas.

Es esmu pārliecināts, ka, atveseļojoties no krīzes, mēs visi gūsim labumu no šīs pētniecības programmas, kas ir specifiski sagatavota, lai risinātu COVID-19 krīzes un pēckrīzes jautājumus.

II

Šodien es vēlos atkārtot jau manis iepriekš pausto tēzi, ka valsts zinātnes politika ir vienlaikus arī valsts attīstības politika. Jo vairāk mēs ieguldīsim zinātnē, jo spēcīgāk tas atspoguļosies valsts izaugsmē un iedzīvotāju labklājībā.

Uzreiz piezīmēšu, ka ar jēdzienu 'labklājība' – tāpat kā tas ir domāts Satversmes ievadā un daudzos starptautiskos un Eiropas Savienības dokumentos – ir jāsaprot ne vien materiālā labklājība, bet arī garīgā un nemateriālā labklājība.

Savukārt nemateriālā labklājība ietver arī zināšanas kā tādas. Cilvēks savā antropoloģiskajā būtībā cenšas aptvert un izzināt pasauli, tādēļ zināšanas ir pašvērtība. Jo attīstītāka ir sabiedrība, jo augstāk tās vērtību skalā atrodas zināšanas kā pašvērtība, kas nav tieši saistīta ar kādu materiālu labumu, ko cilvēks var no tām iegūt.

Zinātnes kā institūcijas jēga ir radīt zināšanas. Zinātnes procesi ir gari, sarežģīti un ne vienmēr uzreiz praktiski pielietojami, bet tas nebūt nemazina zinātnes vērtību. Es gribu uzsvērt, ka uz zinātnes piensumu sabiedrībai ir jāskatās visaptveroši. Tā jebkurā gadījumā paver plašāku skatu pasauli un daudzos gadījumos dod arī konkrētu materiālu labumu un veicina ekonomiku.

Šim skatījumam ir arī konsekvences zinātnes politikā. Tas nozīmē, ka attīstītas sabiedrības zinātnes politikai ir jābūt vērstai uz līdzsvarotu fundamentālo un lietišķo zinātņu attīstību. Tai jāpievērš adekvāta uzmanība gan dabaszinātnēm, gan sociālajām un humanitārajām zinātnēm. Sociālās un humanitārās zinātnes nedrīkst būt zinātnes politikas un zinātnes finansējuma pabērna lomā.

Es gribu uzsvērt, ka zinātnes loma sabiedrībā – un vēl jo vairāk attīstītā sabiedrībā – ir plašāka nekā dot tikai tūlītēju, taustāmu labumu. Tādēļ dažkārt dzirdētais primitīvais apgalvojums, ka sociālās un humanitārās zinātnes tikai tērē, bet neko nedod, ir aplams un attīstītai sabiedrībai nepiedienīgs.

Zinātne nozīmē taustīšanos, meklējumus nezināmajā. Šie meklējumi vienmēr ir riskanti. Ja mēs allaž zinātu, ko atradīsim, tad zinātne nebūtu nepieciešama. Zinātne var dot tūlītēju materiālu vai citādu labumu, bet var arī nedot. Tā var dot labumu arī daudz vēlāk un turklāt pilnīgi neparedzētā veidā. Taču, jebkurā gadījumā, zinātne dara mūsu dzīvi pilnvērtīgāku, sabiedrību – attīstītāku un cilvēka potenciālu – bagātāku. Tas ir vienmēr un absolūti.

III

Savukārt ekonomika mūsdienās nevar iztikt bez zinātnes. Zinātne ir priekšnosacījums konkurētspējīgai ekonomikai.

Pilns cikls, kas sasaista kopā vairākus secīgus posmus, lai beigās novestu pie labklājības, ir šāds: 1) izglītība (vispārējā, profesionālā, augstākā); 2) zinātne (zinātne, kas rada zināšanas); 3) inovācijas (inovācijas, kas tiek iekļautas ekonomikā); 4) ekonomika; 5) labklājība (visaptverošā nozīmē).

Valstij ar savu izglītības, zinātnes, tehnoloģiju un ekonomikas politiku, ar to savstarpējo sazobi un saslēgšanos vienotā ķēdē ir jārada priekšnosacījumi, lai visi šī cikla posmi darbotos nevainojumi, bez zaudējumiem, ar vislielāko atdevi. Galarezultāts būs labklājība – gan materiālā, gan nemateriālā.

IV

Zinātnes attīstība aizsākas skolā, turpinās augstskolās un pētniecības institūtos, tādēļ mums ir nepieciešami talantīgi, zinātkāri jaunieši, kuri izvēlas turpināt karjeru zinātnē. Latvijā ir daudz pasaules līmeņa zinātnieku, bet, tikai ņemot paspārnē jauno paaudzi, šī izcilība varēs turpināties un attīstīties. Tāpat mums ir nepieciešami uzņēmēji, kuri izprot zinātnes un zinātniskās jaunrades nozīmi biznesā un ekonomikā.

Mums ir nepieciešams palielināt Latvijas universitāšu starptautisko konkurētspēju un jaunās paaudzes profesūras pieaugumu universitātēs, tai skaitā cenšoties piesaistīt pētniekus no ārvalstīm stratēģiski svarīgās pētniecības jomās.

Esmu jau iepriekš vairākkārt uzsvēris nepieciešamību palielināt finansējumu zinātnē. Tas ir mūsu nākotnes jautājums. Zinātnes panākumi ir visas mūsu valsts un sabiedrības panākumi.

Esmu gandarīts par valdības lēmumu Latvijai kļūt par Eiropas Kodolpētniecības centra (CERN) dalībvalsti, kā arī mūsu valsts neseno pievienošanos Eiropas Kosmosa aģentūrai. Tā ir lieliska iespēja arī Latvijas uzņēmumiem jaunu un inovatīvu tehnoloģiju attīstīšanai un komercializēšanai.

Tai pašā laikā man jāsaka, ka Latvijas zinātnes bāzes finansējums ir joprojām katastrofāli zems un daudzas Latvijai stratēģiski svarīgas jomas un pētnieku idejas paliek nefinansētas un līdz ar to – nerealizētas. Krīzes situācijā, kad sabiedrības veselība un varbūt pat izdzīvošana lielā mērā ir atkarīga no zinātniekiem, mums beidzot ir jāpieņem politisks lēmums sākt ieguldīt adekvātus līdzekļus arī zinātnes bāzes finansējumā. Bāzei nosedzot tikai infrastruktūras izmaksas, kā tas bieži vien notiek pašlaik, mēs piespiežam zinātniekus "lēkāt" no projekta uz projektu, tādā veidā zaudējot daudz intelektuālo potenciālu un zināšanu uzkrāšanu. No zinātnes attīstības viedokļa tas nav pieņemami.

Viena daļa no bāzes finansējuma ir jānovirza pastāvīgai pētniecībai, lai šo potenciālu var uzkrāt un attīstīt tālāk. Jo sevišķi tas attiecas uz sociālajām un humanitārajām zinātnēm. Vienlaikus ir nepieciešams arī konkrēts projektu finansējums. Starp bāzes finansējumu un projektu finansējumu ir nepieciešams adekvāts līdzsvars.

V

Kā atzīmēts Latvijas produktivitātes ziņojumā 2020, Latvijā lēni tiek apgūtas modernās tehnoloģijas, kā arī sabiedrībai ir nepietiekamas prasmes. Mūsu sabiedrībai trūkst zināšanu un prasmju, savukārt mūsu zemie ieguldījumi attīstībā un zinātnē neļauj attīstīties inovācijām uzņēmumos un veiksmīgāk startēt starptautiskajās piegāžu ķēdēs.

Šis apburtais loks ir jāpārtrauc, un jāsāk investēt gudrāk, īpaši mūsu cilvēkos un viņu prasmēs, jo bez viņiem konkurences un produktivitātes celšana paliks tikai valdības plānošanas dokumentos.

Es uzskatu, ka zināšanu radīšana, to pārnese uz sabiedrību un ekonomiku un šīs pārneses efektīvizēšana ir pareizas valsts zinātnes politikas uzdevums.

Zinātniekiem ir jānodarbojas ar zinātni un tās kvalitātes celšanu, bet valsts uzdevums ir veicināt ekosistēmas veidošanos, kas var atbalstīt zinātnieku sasniegumu ieviešanu praktiskajā dzīvē, palīdzēt piesaistīt finansējumu, komunicēt sabiedrībai zinātnes sasniegumus un atbalstīt šos sasniegumus ceļā uz komercializāciju.

Zinātniekiem pašiem nav jānodarbojas ar birokrātiju, grāmatvedību un sabiedriskajām attiecībām, jo par to var parūpēties tie, kuriem ir vajadzīgās prasmes un izpratne par šiem procesiem. Šobrīd zinātniekiem joprojām jāaskaras ar neuzticēšanos, pārbaudēm un pārmērīgu birokrātiju. Tā nav cienīga attieksme pret viņu darbu, un tā ir viņu potenciāla izšķērdēšana. Šī sistēma un attieksme ir jāmaina.

Tādēļ valsts pārvaldei pašai ir kritiski jāizvērtē sava izpratne par zinātni, tās lomu sabiedrībā, par zinātnes radīto inovāciju pārnesi uz ekonomiku, lai zinātniekiem tiktu uzdoti skaidri un sasniedzami mērķi, nevis likti birokrātiski šķēršļi.

Tas principā ir attiecināms arī uz sociālajām un humanitārajām zinātnēm. Tās cita starpā var dot vērtīgu piensūmumu pašas valsts pārvaldes zināšanu pieaugumam un gudrākas politikas veidošanai. Mums ir vairākas starpnozaru politikas, kam būtu nepieciešams spēcīgs pētniecības atbalsts, piemēram, digitālā un nodarbinātības politika.

Tādēļ ir svarīgi apzināt mūsu sabiedrības un politikas vājās vietas un spēcīgi investēt attiecīgajās zinātnes nozarēs, dodot tām skaidrus uzdevumus.

VI

Nobeigumā vēlos uzsvērt, ka COVID-19 pandēmiju mēs varam uztvert kā paraugmēģinājumu tam, cik strauji pasaulē mainās situācija un cik ļoti mēs esam cits ar citu sasaistīti. Klimata pārmaiņas un zaudētais līdzsvars ar dabu ir lielākais apdraudējums cilvēcei. Šis izaicinājums mūs nodarbinās vēl nākamajos gadu desmitus.

Tādēļ Latvijai jau priekšlaicīgi ir jāidentificē savas stratēģiskās tautsaimniecības nozares un jomas, ko vēlamies stiprināt ar zinātnes

palīdzību, un jāvelta tam attiecīgie resursi. Darba lauks ir plašs – no enerģētikas līdz lauksaimniecībai un transportam. Mums ir jāmeklē veidi, kā samazināt šo sektoru CO2 izmešus, ieviest tajos aprītes ekonomikas principus un līdzsvarot moderno ekonomiku ar Latvijas dabas vērtību un tās daudzveidības saglabāšanu.

Es vēlos izmantot izdevību un norādīt, ka valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām Latvijā ir jānoņem birokrātiskie šķēršļi, kas patlaban traucē to aktīvu līdzdalību Latvijas zinātnes un pētniecības ekosistēmā. Šis potenciāls ir jāizmanto zinātnes labā.

VII

“Mēs nevaram atrisināt problēmas ar tādu pašu domāšanu, ar kādu tās tika radītas,” tā savulaik ir teicis Alberts Einšteins.

Pašreizējā vīzija, ko valdība piedāvā iedzīvotājiem, ir uzlabojama. It sevišķi, ja mēs runājam par Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna projektiem, par ko no Eiropas Komisijas jau esam dabūjuši zināmu kritiku. Pašlaik šie projekti nav orientēti uz nākotni, un tas ir jāmaina. Es ceru, ka pie plānu uzlabošanas aktīvi piedalīsies arī zinātnieki.

Ja mēs vēlamies ekonomikas izrāvienu un labklājības pieaugumu, tad mums ir atbilstoši jāmaina domāšana un jāķeras pie darba!

VIII

Šodienas publiskajā diskusijā apspriestie pētījumi un priekšlikumi, ko piedāvā COVID-19 seku mazināšanas projekta īstenotāji, ir atzinīgi novērtēti no vairākām atbildīgajām nozaru ministrijām. Es nevaru izvērtēt visus pētījumus, bet no juridiskā viedokļa tie ir augstvērtīgi, un ir jādomā par to ieviešanu dzīvē.

Es esmu pateicīgs visiem Latvijas zinātniekiem, kuri piedalījās šajā operatīvajā, ļoti ātri sagatavotajā un patiešām rezultatīvajā pētniecības programmā, kas nāks par labu visai sabiedrībai.

Visbeidzot es vēlos pateikties katram Latvijas iedzīvotājam, kurš atbalsta un interesējas par zinātni un zinātnes sasniegumiem, tādējādi padarot mūsu sabiedrību zinātkāru un atvērtu jauniem atklājumiem.

Nobeigumā atgādināšu par vārdiem, kas šodien joprojām rezonē mūsu zinātniskajā aprītē, un citēšu amerikāņu astrofizikā Nīlu de Grāsu Taisonu: “Labā ziņa par zinātni ir, ka tā vienmēr ir patiesa, vienalga, vai mēs izvēlamies tai ticēt vai nē.”

Novēlu visiem interesantas un stimulējošas diskusijas par šodien aplūkoto pētījumu rezultātiem! Paldies jums!

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-runa-atklajot-tiesaistes-diskusiju-covid-19-zales-ekonomikas-arstesanai-un-hroniskas-slimibas-riski>